

KÜLTÜR

Nr. 2 | JANUAR | FEBRUAR | MÄRZ 2011

www.cumhuriyet.com.tr

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR SANAT GAZETESİ | OCAK/ŞUBAT/MART 2011 | Nr: 2 | FİYATI: 2,90 €

FERZAN ÖZPETEK İLE
SİNEMA VE HAYAT ÜZERİNE
"İTALYAN SİNEMASI SOL
BİR SİNEMADIR"

KÖŞE BUCAK, ADIM ADIM
EDEBİYATIN
LONDRA'SI

SABAHATTİN ALİ'NİN BERLİN'İ

"TÜRK KİTAPLIĞI" NIN GELDİĞİ
NOKTA VE YENİ HEDEFLERİ

MARIO VARGAS, AYDINLAR
VE KÜLTÜREL
SAVAŞ

BU DA TÜRKİYE'DEKİ
40 METREKARE ALMANYA

MODERN TÜRK ŞİİRİNİN TOPLUMSAL
KAYNAKLARI:
HAMBURG'DA
YENİDEN
KURGULANAN BİR
ENVER GÖKÇE

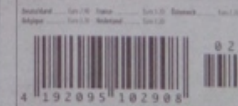
PROF. DR. SUMAN GUPTA'NIN GÖZÜNDEN
"NAIPAUL VAK'ASI"

HAMED ABDEL-SAMAD
İLE AVRUPA'YA GELEN

SELİM YALÇINER - UĞUR HÜKÜM
MUSTAFA KEMAL ERDEMOL
HÜLYA SANCAK - GABRIELE GÜN TANK
HELGA JOKL - İŞİN SİGEL - SADIK USTA
ATILLA CANSEVER - FERZAN ÖZPETEK,
TUNÇAY KULAĞLU - GÜLTEKİN EMRE
PROF. DR. ERIKA GLASSEN
DR. MINE ÖZYURT KILIÇ - GURAY ÖZ
GÜLTEKİN EMRE - MARTINA PRIESSNER
DR. BETTINA BERNIS - MUSTAFA KÖKER
OSMAN ÇUŞAY - ÖMER YAPRAKKIRAN

İSLAM OFOBİ

AVRUPA KRİZİNDE GÜNAH KEÇİLERİ VE KÜLTÜREL REFLEKSLERİ

4 192095 102908

TÜRKÇENİN UNUTTURULAMAYAN BİR ÖZANINI HAMBURG'DA NEDEN YENİDEN KURGULANIR?

Hayatı sevenlerin ve emeğin acılı söz işçisi: Enver Gökçe

CELİL DENKTAŞ İLE SÖYLEŞİ

Enver Gökçe'nin kuşağı cumhuriyetin ilk yetiştirdiği kuşaktır. Modern cumhuriyet toplama yeni, çağdaş bir yaşamın kapısını açtı, insanlarda daha ilerisini hayal edebilme, sınırların ötesine geçebilme cesaretini yarattı. Eğitim olanağının tabana yayılması, insanlar için en büyük nimettir. Denizde yaşayıp da denizi bilmeyen balık olmaktan kurtarırsınız. Ama sizi modern bilimle donatıktan sonra da artık sorumluluk sizdedir.

Uzun süredir Federal Almanya'da yaşayan ve araştırmalarını da bu ülkede sürdüren yazar Celil Denktaş, Türkçe şiirin önemli isimlerinden Enver Gökçe'ye bir borç ödemeye çalışıyor. Denktaş'a göre, bu tür borçlar, aydının tanımında vardır, yani dışarıdan alınmış bir emirden doğmaz, yaşadığımız kültüre ve insanlığa hizmet sorumluluğundan doğar. Geçtiğimiz yıllarda 40 Kuşağı'nın bu hem en talihsiz ve hem de en yetenekli şairi için bir internet sitesi de kuran Denktaş (www.envergokce.org), elindeki belgeleri yeniden harmanlayıp bu arada o dönemin tanıklarıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirdi. O görüşmelerin ardından da her biri zaten çok ileri yaşta ki tanıklar art arda aramızdan ayrıldı. Denktaş, internet sitesinin ardından, şimdi de kitap halinde bir "Enver Gökçe destanı" yayınlamaya hazırlanıyor. Kitap Yordam Kitap'ta basılmayı bekliyor. Enver Gökçe'nin ve Türkiye'nin, elbette de Türkçenin gerçek anlamını, özellikle Batı Avrupa'daki 5 milyona yakın Türkçeli insan için bu tür hazinelerin neden elzem olduğunu yeniden hatırlatan Denktaş, hem amaçlarını hem de Türkçenin ve Gökçelerin tarihsel meşruiyetini değerlendirdi.

- Enver Gökçe'nin Türk şiirindeki yerini, biraz da hor görerek, fazla önemli olmadığını ileri sürenler var. Eğer Gökçe'yi, bitmemiş bitirilememiş, yeterince geliştirememiş bir şiirin sahibi olarak görürsek, bu iddia ilk bakışta haklı da görünebiliyor. Enver Gökçe, gelebileceği noktaya gelemedi. Ama modern Türkçe şiirde açtığı kapılar itibarıyla ayrı ve hatta ayrıksı bir yeri olduğunu söylemek zorundayız. Size göre, Enver Gökçe'nin, modern cumhuriyet tarihimize nasıl bir önemi var; Gökçe, nasıl bir temsilci yani?

CELİL DENKTAŞ - Şimdi bakın, Arif Damar, şunu söylemişti: "Yusuf ile Balaban tam olarak bugüne kalabilseydi Enver Gökçe büyük şair olarak edebiyatımızda yerini alırdı", yani tam böyle olmasa da, bu anlamda. Bunu Arif Damar'ın kendi sesinden, internete girebilen herkes "www.envergokce.org" sayfasından bizzat dinleyebilir. Haydi diyebilirsiniz ki, "Arif Damar da aynı yolun yolcusuydu. Yoldaşını tabii ki kayıracak..." Peki, o zaman buyurun Günel Altıntaş'a kulak verin; onu da aynı internet sitesinde bulabilirsiniz. Yani Günel Altıntaş'ı, bırakın Komünist Partisi'ni, "sol"la hiçbir şekilde yan yana getiremezsiniz. Ki, edebiyatla haşır neşir olup da

Soyut dergisinin Türk edebiyatı tarihindeki haklı ağırlığını, yerini kim inkar edebilir?

Bu soruyu şöyle ilerletelim: Soyut'un "tek tabanca" emekçisi Günel Altıntaş'tan başka kim, bir dönem Ulku'nun, Ant'ın, Yağmur ve Toprak'ın tek tabanca emekçisi Enver Gökçe'yi yerli yerine oturtabilir? Ta 1970'lerin başında, tam tarihini anımsayamadım, daha henüz Enver Gökçe'nin kitabı çıkmamış, ama bazı şiirleri bazı dergilerde yayımlanmaya başlamış, yani tekrar yayımlanmaya başlamış, "Zaman Enver Gökçe'nin hakkını Enver Gökçe'ye verecek" diyor. Yani bu kadar yıldır bu insanın görmezden gelinişine isyan ediyor. Kendisiyle yaptığım görüşmede bunu henüz Enver Gökçe'yi tanımadan, onun dergilerde çıkan şiirlerini okuduktan sonra dergisinde, Soyut'ta yazdığını doğruladı. Bir de Asım Bezirci'nin yayımladığı antolojide Enver Gökçe'nin şiirlerini görmüş. Enver Gökçe'yi ilk kez Türk şiiri antolojisine sokan Asım Bezirci'dir. Yanılmıyormuşam 1969'da. Yani 25-30 sene gecikmeyle. Demin de dediğim gibi Soyut'un öyle "sol"la falan alışverişi yok. Bunlardan şuna gelmek istiyorum: Enver Gökçe'nin şiiri ona herhangi bir objektif, bakın bunun altını çizelim, Türk şiiri antolojisinde yer ver-

direcek, bunu bak edecek denli bitmiştir, gelişmiştir. Zaten Asım Bezirci'ninkinden sonra hemen hemen tüm antolojilere, edebiyat tarihlerine, ansiklopedilere girdi. Ha, eğer Enver Gökçe şiirini kurmuş olduğu 1940'lı yıllardaki görece rahatlığı yaşamının geri kalan döneminde de yaşamış olsaydı, belki de geriye oldukça geniş bir "külliyat" bırakacaktı. Zaten "Yusuf ile Balaban"dan kalan parçalar bunu gösteriyor. Ama olmadı. Arif Damar da buna işaret ediyor. Bugüne kadar görülebildiğim kişiler de buna yakın şeyler söylediler. Bunları yayımladım zaten. Ayrıca kendi de polis aramalarında, tutuklamalarda falan bir yığın şiirinin kaybedildiğini söylüyor. Emniyet müdürlüğünün arşivlerine inilebilse belki de pek çok bilinmeyen şiirinin oradaki dosyalardan çıkacağını söylüyor.

Yaşanan yaşandı. Biz elimizdekine bakmak durumundayız. Elimizdekini bize söylediği de, sizin sorunuzda ifade ettiğiniz gibi, Enver Gökçe'nin, "...modern Türkçe şürde açtığı kapılar itibarıyla ayrı ve hatta ayrık bir yeri olduğunu söylemek zorundayız" dir. Tabii bu "ayrı ve hatta ayrık" yerin ne olduğunun belirlenmesi işi edebiyatçılara düşüyor. Beni asıl çekmiş olan, konunun politik yanı, yani modern cumhuriyetin Enver Gökçe'de nasıl ete kemiğe büründüğü. Önce, bir kere modern cumhuriyetin ortaya çıkışını iyi öğrenelim. Bunu bilmeden Enver Gökçe'nin ya da Enver Gökçelerin ne için mücadele ettiklerini anlayamayız. Şu tespiti yaparak başlayalım: Enver Gökçe'nin kuşağı cumhuriyetin ilk yetişirdiği kuşaktır. Bakın bu çok önemli. Harf devriminin ilk öğrencileriydiler. İnsanın "kul" olmaktan çıkıp haklarını bilen, bunu talep eden bir sosyal varlık olduğu bilincini geliştiren atımları yaşadılar. Kitabı açan ayrı bir bölüm koydum ki bugünün okuru o günleri daha iyi kavrayabilsin.

Modern cumhuriyet topluma yeni, çağdaş bir yaşamın kapısını açtı, insanlarda daha ilerisini hayal edebilme, sınırların ötesine geçebilme cesaretini yarattı. Eğitim olanağının tabana yayılması, insanlar için en büyük nimettir. Denizde yaşayıp da denizi bilmeyen balık olmaktan kurtarır sizi. Ama sizi modern, çağdaş bilimle donattıktan sonra da artık sorumluluk sizdedir. Enver Gökçe'nin temsil etmiş olduğu da, işte bu donanmanın karşılığını topluma geri ödeme sorumluluğundan başka bir şey değildir. Onlar bundan kaçamazlardı çünkü, onları halka bağlayan politik bilinçlerini bir yana bırakın, nasıl bir yoksulluktan bu seviyeye ulaştılar, toplum olarak bu değişimi nasıl yarattılar, bu büyük farklılaşmayı, gelişmeyi bizzat yaşadılar. Bu yüzden cumhuriyetin bu coğrafyaya getirmiş olduğu yenilik, çağdaşlık, onların sırtına bu cumhuriyeti daha da ileriye götürme, daha da çağdaşını yaratma görevi olarak yüklendi. Bunu siz ister kişisel tercih olarak görün, ister cumhuriyetin zorlaması olarak görün. Ama sonuçta Enver Gökçelerin ortaya çıkışı hiçbir şekilde tesadüf değildir. Nâzım Hikmetlerin açtığı kapıdan girmeleri, o yolu aydınlatacak ışığı devralıp taşımaları da.

Delaysıyla Enver Gökçe'nin kişiliğini, politik mücadelesini, şiirini "kaçınılmaz bir zihnin açılması"nın sonucu olarak değerlendirmek hiç yd yanlış olmaz. Kuşkusuz bu "zihnin açılması"nın yolunu açan, cumhuriyetin topluma kazandırdığı çağdaş değerlerdir. Ve bana göre de Enver Gökçe, bu dönüşümün ete kemiğe bürünen temsilcilerindendir.

- Siz çok uzun yıllardır yurtdışında yaşıyor ve yazıyorsunuz. Almanyada yerleşmiş ve Türkçe yazan bir aydın, neden Enver Gökçe'yi kitap halinde yeniden inceleme ihtiyacı duyar? Hareket noktanız neydi ve hedefiniz nedir? Yani, siz, sizin bu çabamızı, sadece sıradan bir aydın çağrısı olarak mı anlamalıyız?

CELİL DENKTAŞ - Önce "aydın"dan başlayalım: Bunu önce tırnak içinde aydın ve tırnak dışında, yani tırnak içinde yazılmayan aydın olarak iki şekilde ele alalım. İkincisi, yani tırnak içine alarak yazma gereği duymadığımız aydın bana Aziz Nesin'in çok güzel bir lafını hatırlatır, hatta böyle bir şiiri de vardı yanılmıyorsam. Kelimesi kelimesine değil ama, dediği aşağı yukarı şu Aziz Nesin'in: "Bu halk, bu toplum bana o kadar çok şey verdi ki, ben bunun karşılığını ömür boyu ödeyemem." İnsanlık, yüz binlerce yıl kendi başına doğayla, etobur hayvanlarla mücadele ettikten sonra, bir arada yaşamının erdemine vardı. Zaten bir araya gelemez olsaydı, herhalde çoktan soyu tükenen canlılardan biri olurdu. Bizim atalarımız vahşi hayvanların beslenme menüsündeydi biliyorsunuz. Hoş, sınıfların ortaya çıkışıyla bu kader kendini tekrarlıyor ya. Ama tabii artık bunu kader olmaktan çıkarmanın yolunu da biliyor insanlık. İşte aydın, bu yolun aydınlatıcısıdır. Onun için Türkçede aydın diyoruz. Anlamına cık oturan bir sıfat. Diğer dillerde entelektüel diyorlar. Bazıları da bunu Türkçeye alıp aydının yerine oturtuyor. Bence aydın sözcüğündeki aydınlatma görevi vurgusu, entelektüel yani, "her şeyden haberi olan, kafası tıka basa bilgi dolu"dan çok daha insancıl. Hani Marx sormuş ya, "Değiştirmeyen felsefe ne işe yarar?" Toplumun kendisine verdiklerini bir sorumluluk olarak algılamayana da aydın mı diyelim? Bu sorumluluğun, bu borcun ayırdında olmayan, kimi, neyi aydınlatacak?

Enver Gökçe'nin kitaplaşması iki boyutlu bir sorumluluk taşıyordu. Birincisi, doğrudan Enver Gökçe'nin kendiyile ilgili. Ben Enver Gökçe'yi Türkiye solunun bir tuğlası olarak tanıdım. Fizikini ve kafasını partisinin yoluna koymuş bir militan. Tabii ilk tanışıklığım şürleriyle. Şiirinde, sırtında taşımakta olduğu sorumluluğu açıkça okursunuz. O da kendini borçlandırmıştı, habire bunu öder. Şür estetiği olarak da sizi çarpar. Bir "Kırtım Kırt"ı okumaya doyamazsınız. Hem sözcük dizindeki müziğe, hem gözünüzün önünde canlanan, elle tutulur hale gelen diyalektik felsefeye kapılmamak elinizde değildir. "İbrahim" şiirinde, eğer kırsal kesimle ilişkiniz varsa, hele köyden geliyorsanız, Anadolu köylüsünü hemen tanırınız. Adeta Nasreddin Hoca'yı duyarsınız. Ha bunu bugünün yeni

konu burjuvazisine de yakıştırabilirim. Kendini olduğundan fazla gösterme çabasının insanı ne durumlara düşürdüğünü anlatır. Ta 1940'larda yazmış. Alın bugünün küçük burjuvasının üzerine giydirin. Tam oturur.

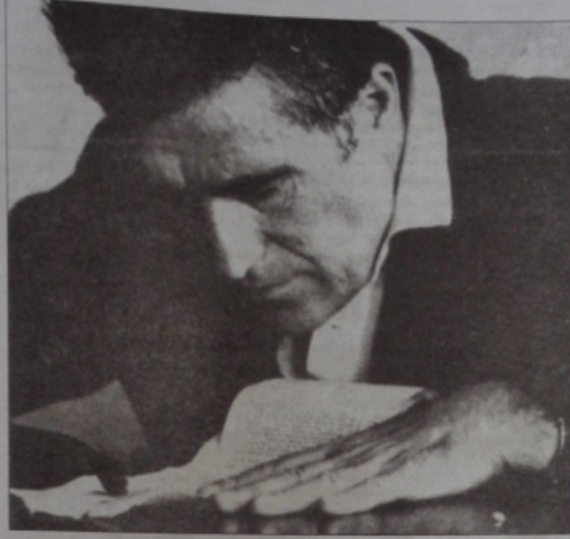
"Fakültenin Onu" şiiri adeta tüm zamanlar için yazılmıştır. Yani burjuvazinin itleğini bilginin, bilimin üzerine saldığı kapitalizmin tüm zamanları. Neyse. Anlatmak kokusu tadı vardır ve ben bunu bu zamanı coğrafyadan gelenlerle paylaşmakla hatta ve hatta herkese aktarmakla yükümlüyüm. Çünkü sonuçta dünya tek bir coğrafyadır. Enver Gökçe'nin mücadelesi de kendi borçlu olduğu coğrafyayı zaten çoktan aşmıştır. "39 Harbi" şiirini okurken emperyalist savaşın emekçi halklara verdiği acıyı siz de yüreğinizde duyarsınız. Siz de onunla birlikte isyan edersiniz. Enver Gökçe, borcunun kendi coğrafyasını aştığını bize anlatır.

İkinci boyuta gelince: Bunun Enver Gökçe'ye değil, onun temsil ettiği değerlerle ilgili var. Nedeniyse oldukça güncel. Bugün büyük bir geriye dönüş yaşanıyor. Tabii bu geriye gidiliş yalnızca kendi coğrafyamızla ilgili değil. Bize yansıyan çok genel bir geriye dönüşün, haydi adını koyalım, orta çağın yeniden tesis edilmesi. Kapitalizm zıdta ekonomideki başarısızlığın acısını, halkları orta çağ karanlığına mahkum edecek çıkartmaya çalışıyor. Burada meydana boş bulmasının oldukça önemli bir rolü var kuşkusuz. Yüz, yüz elli yıl önceki mücadeleler, ardından gelen kazanımlar, Büyük Ekim Devrimi, Sovyetler Birliği'nin varlığı, insanlığa nefes aldırmıştı. Ama bugün bu yok. Kapitalizm dizginlerinden boşanmış durumda.

Aydınların görevi

O zaman bu noktada aydınların görevi öyle katlanıyor. Yani bir yandan ileriye giden yolu aydınlatırken diğer yandan elitizistliği işçi gerideki karanlığa da tutmak durumundasınız. Nereden nereye gelindi? Hangi kazanımlar kaybediliyor? Bunlar nasıl kazanılmıştı? Daha pek çok soru. Tabii bu soruların öncelikle sizi huzursuz etmesi gerekiyor. Yoksa sizin bu geriye gidiliş, daha doğrusu gidışla bir sorununuz yoksa, bu olan biteni aksine, ilerleme, gelişme, demokratikleşme falan diye algılamaktasınız mesele yok. Zaten size de pek iş düşmez. Sıradanlaşmışsınız zaten. Ama aydın sıradan olamaz. Objektif durumu buna izin vermez. Müdahale etmek durumundadır. Bu müdahalenin yolu yöntemi de artık onun yaratıcılığına kalmıştır.

Enver Gökçe'yi yeniden aktarmak onu yaratan koşulları yeniden aktarmaktır. Enver Gökçe'nin ortaya çıkışlarının temellerini aktarmaktır. Bu bir yöntemdir. İnsanlara nereden nereye geldiğini anlatma yöntemi. İnsan kendi yaşamını önemsemesi ya da değersiz bir hale getirmesi kendi elindedir. Kendi yaşamını değerli hale getirmek isteyen bunu ancak toplu yaşamın bir parçası olduğunun bilincinde olduğu sürece başarır. Toplumun

genel çıkarlarına sırtını çevirense, kendi varlığını tehlikeye atmış olur. Çağdaş değerler, modernleşme, insanların birer toplumsal varlık olmalarını gerektirir. Aksi, insanlığın bir avuç açgözlüye teslim olması demektir. Bunu kabul etmediğimiz için Enver Gökçe'yi yaratan değerleri tekrar hatırlatıyoruz. Cumhuriyetin getirdiği kazanımları ve onunla çok yakın ilişki içerisinde olduğuna bildiğimiz Büyük Ekim Devrimi'ni yeniden anlatıyoruz.

- Gerçekten de 1917 Ekim Devrimi ile 1923 Projesi dediğimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu arasında bir akrabalık var. 1917'nin 1923'e yol açtığını, onu koruduğunu ve mümkün kıldığını söyleyebiliriz. Ama böyle bir bağı çeşitli gerekçelerle reddedenler de hep oldu. Bunlar, şimdi de tarihsel bir ilerlemeye karşılık gelen 1923'ü ve cumhuriyet rejimini, kuruluşundan itibaren reddediyorlar. Bir tarihsel meşruiyetin reddiyle karşı karşıyayız. O zaman Türkçe edebiyatın modern oluşum sürecini de, o sürecin doruklarını da reddediyorlar. Sızce, Batı veya Almanya'da Türkçeyle ilgili çevreler, bundan daha farkı bir görüşe mi sahip?

Böyle bir çerçevede, 40 Kuşaklı ve Enver Gökçe'ler (Ahmed Arif'ler, A. Kadir'ler, Niyazi Akıncıoğlu'lar vs) neyi simgeliyor? Batı'ya direnci mi, yoksa Batı'nın emperyal demokrasisini aşma inadını mı?

CELİL DENKTAS - Ne zamandır duyuyorum. Büyük Ekim Devrimi'nin bir "tarihsel sapma" olduğu, Kurtuluş Savaşı'nın aslında bir "iç savaş" olduğu falan, sanki gizli kasalarda bugüne kadar saklanmış sırlar gibi, orada burada önce fısıltıyla, sonra da ipe sapa gelmez nedenler, belgeler vs yaratılarak sözüme ona bilimsel olarak kanıtlanmaya çalışılıyor. Meydanı boş buldular ya! Tabii onlar boş sanıyor. İnsanların beyinleri küçültüklerini sanıyorlar.

Bu bilim maskeli şarlatanlıklarla, insanlık, tarihte çok karşılaştı. Tarih kitapları bunlarla dolu. Okumayan, düşünmeyen, köleliği bilmeden kabullenmiş ortalama insanı sahte bilgi bombardımanıyla aptallaştırıp ondan sonra da övündireyle dürtüp dürtüp istedikleri yola sokacaklarını sanıyorlar, sanmışlar. Ama öyle mi olmuş? Tarih kitapları insanlığın bu boyundurukları kırıp parçladığını da yazıyor.

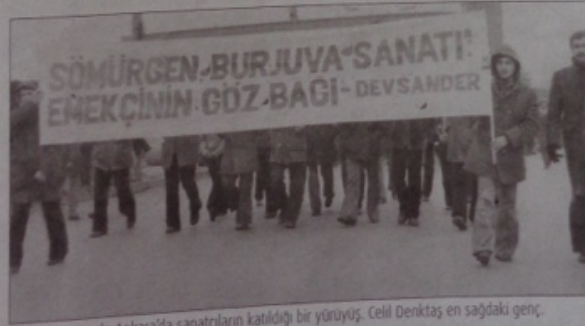
Şimdi tabii bizde, Batı'da ortalama insan için zaman mefhumu dardır. O, günlük

kaygılara boğulduğundan ilerisini gerisini uzun boylu düşünebilecek durumda değildir. Ama toptan yokedilmeye karşı sesini kısıyacak da değildir. Tarih, insanlığın gidererek devleşen adımlarıyla hep ileriye doğru akar. Buraya toptan yokedilme ile ilgili bir küçük parantez açmak istiyorum: Fiziksel emeği ikame etmesi planlanan robotların geliştirilmesi, ki insana tıpatıp benzeyen asteroitlerin seri imalatına az kaldığını biliyoruz, klonlama ya da kopyalama, nötron bombaları, salgın hastalıkların orta çağı hatırlatır olması, orada burada ortaya çıkan laboratuvar mamüllü virüsler, ki bunları kasıtlı olarak üretilip yayıldığı Finlandiya'nın eski sağlık bakanlarından biri açık açık söyledi, bu tırnak içinde "aydınların" deşifre edip ince alaya almayla bayıldıkları o felaket senaryolarından değil yani... Ve ayrıca, karbon salınımı, ozon tabakası, mevsim kaymaları, Ay'da Mars'ta su aranması, uzay istasyonları, uzay turizminin sivilleştirilmesi vs... Bunları bilim-kurgu filmleri de bolca işliyor zaten. Kısacası doğayı, dünyayı hızla bitirdiklerinin farkındalar. Gözleri doymuyor. Ve tabii gelecekle ilgili dünya dışında bir yerlerde garanti altına almak istiyorlar.

Aydınlanmasız Türkiye

Fakat işte sapmalar, tabii onlara göre sapmalar, Büyük Ekim Devrimi gibi, Türkiye Cumhuriyeti gibi, ulusal kurtuluş mücadeleleri gibi, bu fütürsüzlüklerini engelliyor. Onun için bu sapmalara karşı müthiş bir ideolojik savaş yürütüyorlar. Aydınlanmanın, solun, keyiflerini kaçırmasını istemiyorlar. Habire zaman kazanmaya çalışıyorlar. Bu biraz hafif kaldı galiba; şöyle desek nasıl olur: İktidardan düşeceklerini kesin olarak bildiklerinden geriye bir hurdayı bırakmaya yeminli. En önemlisi de insan hurdası. Kapitalizmden geriye kalamak insanı başka nasıl tanımlamalı? Sanat, edebiyat, kültür bunların elinde tabii ki gerileyecek. Düşünen yaratan insan istemediklerinden. Ekonomik ve politik egemenliklerini dayattıkları her yerde bunu yapmaya çalışıyorlar. Ama insan hafızası öyle sandıkları gibi kör değil. İstedikleri kadar eğitimi bozsunlar, dili dejeneret-sinler, edebiyatı, müziği, tiyatroyu, hatta folkloru abuk sabuk şaklabanlıklarla boğmaya çalışsınlar, nafile. Birileri her zaman çıkıp keyiflerini kaçırıyor.

Bakın neredeyse günde 24 saat ellerindeki radyo TV kanallarıyla insanların beyinine bu saçmalıkları pompalıyorlar ama buna rağmen kelleyi koltuğa alan birileri dergi çıkarmaya, film yapmaya, folkloru gerçek kimliğiyle yaşatmaya devam ediyor. Çünkü insanlar tarihsel kazanımları unutmuyor. İşte Türkiye ve Türkçe edebiyat özelinde 40 Kuşaklı ve onun önde gelen şairleri de bunu simgeliyor. Emperyalizmin gölgesinin bir an için uzaklaştırılması bile tohumların filizlenmesine, fidanların hızla boy atmasına fırsat veriyor. Bakın ortaya neler çıkıyor? Onun için hep hatırlanacaklar, hep okunacaklar. Bu yüzden Batı'da ve tabii Türkiye kökenlilerin yoğunlukta yaşadıkları Almanya'da Türkçe olan her şey

70'lerin sonunda Ankara'da sanatçıların katıldığı bir yürüyüş. Celil Denktas en sağdaki genç.

savaş açılmasına hiç şaşırılmak gerek. Türkçe, yalnızca Türkçe olarak bu insanları tetiklemeye yetiyor. Çünkü ayırıyor ve ege-men idolojinin kontrolü dışında kalıyor. Evet şimdilerde Türkçeyi kendi içinden vurmaya çalışıyorlar. Gramerini bozuyorlar. Almancayla barmanlanmasını teşvik ediyorlar. Türkçe yayın adı altında Türkçeyle ilgisi olmayan uydurma bir dili burada büyüyen kuşaklara yutturmaya çalışıyorlar. Ama bunlar nafile çabalar. Sık sık tanık oluyorsunuzdur. Özellikle burada büyüyen gençler, düzgün Türkçeyi hemen ayırt ediyorlar ve fazlasını istiyorlar. Çünkü onlar için Türkçe, Alman toplumunu dizginleyen sistemin araçlarından bağımsız, bunların kontrolü dışında bir şey. Buna hemen sarılıyorlar. Buna ihtiyaç duyuyorlar, çünkü bu toplumun bu yaşamın açmazlarına karşı bir direnme noktası yakalıyorlar. Bu bana güç veriyor.

Dolayısıyla buradaki Türkçeyle ilgili çevrelerin ne düşündükleri önemi kaybediyor. Elbette ki Enver Gökçe'ler, Ahmed Arifler, Arif Damarlar, Niyazi Akınoçğulları, A. Kadırlar yani 1940'ların toplumcu kuşağı gerek edebiyattaki büyük sıçramalarıyla ve gerekse bunu genel politik mücadelenin içerisinde yoğunmaları, kullanmalarıyla, emperyalizme rağmen kurula-bilmiş bir cumhuriyetin insanlara açtığı ufku bize taşıyorlar. Bu bir direnç olduğu kadar bir aşma inatıdır. Bu direncin bu inatın Türkçeyle buralara sirayet etme ihtimali de elbette ki buradakilerin uykularını kaçırcaaktır.

- Siz, tüm 70'leri devrimci bir üniversite öğrencisi olarak yaşadınız. Önce ODTÜ'ü bitirdiniz, sonra da Ankara SBF'de de lisansüstü öğrenim gördünüz. Enver Gökçe ise tam da bu yıllarda yeniden hatırlandı, deyim yerindeyse, bir tür "iade-i itibar" yaşadı. Büyük ilgi topladı. Gökçe, solun o yükseliş yıllarında genç solcularda nasıl yankılanıyordu? Bugün neredeyiz ve siz, bugün, Gökçe ve etkisini nasıl görüyorsunuz?

CELİL DENKTAŞ - Ben "iade-i itibar" konusu üzerinde durmayı hiç de gerekli görmüyorum. Çünkü biz Enver Gökçe'yi öncelikle şiirleriyle tanıdık. Yani önce politik konumundan habermiz yoktu. Kısa sürede öğrendik tabii. Böyle şiirler yazmış biri mutlaka mücadelenin içinden gelen, bunu yaşayan biriydi. Oyle olmalıydı. Nitekim öyle de çıktı. Yalnız en önemli nokta burada sanırım, bizim kuşak, bizim 68'li ağabeylerimiz, biz çok şiir okurduk. Şiiri severdik. Ve hele kanımızı tutuşturana şüre tapardık. Ama Enver Gökçe'nin şiiri farklıydı. Bunu hemen ayırt etmiştik. Çok rahat akıyordu. Basit, günlük hepimizin kullandığı sözcüklerle düşmana vuruyordu. Ama slogan değil. Tersine onun satırları bize slogan oluyordu. Adeta bizimle birlikte kavgayı ediyordu. O zamanlar tabii hepimiz Nâzımî kollektik diyebilirim. Nâzım bir yana, tüm diğerleri bir yana. Ta ki "Dost Dost İle Kavgaya" bir bomba gibi yaşamımıza düşene kadar. Üniversite yurtlarında onun kitabının olmadığı oda hemen hemen hiç yoktu diyebilirim. Ar-

dından, "Panzerler Üstümüze Kalkar" geldi. Bu kitapta doğrudan doğruya biz vardık. Katledilen arkadaşlarımız vardı. Haritadan silinen Doğu Anadolu köyleri vardı. İktidardaki faşist ittifak vardı. Biliyorsunuz, şu "Milliyetçi Cephe". "Sağda gider dört eşek" diye başlayan şiirinde ne güzel anlatır bu ittifaki.

Forumlarda, mitinglerde, hatta ev toplantılarında ve tabii o zamanlar hiç eksik olmayan arkadaş cenazelerinde bu kitap-lardan dizeler okunurdu. Enver Gökçe'nin pek çok dizesinin pankart olduğunu, bildirilerde kullandığı hatırlıyorum. Bu arada şunu da eklemek gereğini hissediyorum. Bizler, yani yurtlarda ve daha çok An-

kara'nın yoksul semtlerinde ya da gecekondu mahallelerinde kiralanan evlerde, odalarda kalan öğrenciler, gerçekten çocuklarını büyük zorluklarla, fedakarlıkları okutan ailelerin çocuklarıydık. O zaman ODTÜ'de, Ankara Üniversitesi'nde, Hacettepe'de, İktisadi Ticari Bilimler Akademilerinde, Eğitim Enstitülerinde okumakta olan öğrencilerin gerçekten büyük bir bölümü memur, işçi, köylü çocuklarıydı. Yalnızca Ankara'da mı? İstanbul'da İzmir'de Konya'da Eskişehir'de Erzurum'da Diyarbakır'da Gaziantep'te de hep böyleydi. Cep harçlığımız oradan buradan küştüğümüz sınırlı paraları ancak. Pankart, bildiri, boya vs bu paralarla ortaya çıkıyordu. Dernek-

ler bu cep harçlıklarıyla kuruluyordu. Moskova'dan hayır yoktu anlayacağınız! Neyse. Ve bu paralardan da artırp hiç düşünmeden kitaba yatırabiliyorduk. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserlerini, Ankara Sanat'ın oyunlarını, Yılmaz Güney'in filmlerini hiç kaçırmıyorduk. Evet, söylediğim gibi Enver Gökçe'nin şiirlerinde kendimizi, günümüzü bulmuştuk. Bunu bugün için de söyleyebilirim aslında. O günden bugüne, hatta diyelim 1940'lardan bugüne, iktidarlardaki isimler değişti yalnızca. Ha, bir de yöntemler tabii ki. "İbrahim" tipi halen yaşamakta. Faşistler yine üniversitelere, bilime saldırıyorlar. Emperyalistler katletmeye devam ediyorlar. Çareyse değişmedi: Sosyalizm! "Bir Milli Kurtuluş Türküsü" şiirini bilirsiniz. İşte bu işe böyle başlanacak. Ama bu kez yarım bırakılmayacak.

Tekrar Enver Gökçe'nin şiirine dönelim. Ben Enver Gökçe'ye olan ilgimin 1970'lerden bu yana hiç azalmadığımı, arttığımı tanıyım. 12 Eylül sonrasında hapistekilere, işkencedekilere dayanma direnci verdi şiiri. O arkadaşlar, o çocuklar şiirle bilendiler, açlık grevlerinde şiirle beslendiler. Bu ilgi artışının elimdeki en değerli ölçüsü, internetteki Enver Gökçe sitesinin hiç eksik olmayan ziyaretçi sayısidir. Ayrıca onlarca şiir sitesinde, dernek sitesinde onun adına sayfalar açılması, şiir seçkilerinde mutlaka adının olması. Hatta şu meşhur güncel facebook'ta bile sayfa açmışlar. Duyunca şaşırımdım. Pek bu tür sayfalara ilgi duymadığımdan nasıl bir şey bilmiyorum. Gazetelerde, dergilerde şiirleri tekrar tekrar yayımlanıyor. Özel ekler, dosyalar yayımlıyorlar. Bakın toplu şiirlerinin olduğu tek kitap epeydir piyasadan kaybolmuş olmasına rağmen. Bazı televizyonlarda da Enver Gökçe programları oluyormuş arada sırada. Ankara'daki arkadaşlarımdan çeşitli vesilelerle Yeni Mahalle mezarlığına gittiklerinde mutlaka onun mezarını da ziyaret ettiklerini duyuyorum. Köyünde, yani Erzincan'ın Çit köyünde köylüleri evini müze yaptılar. Yine çeşitli kentlerde hem ölüm yıldönümlerinde hem de çeşitli etkinliklerde anıldığı izliyorum.

Bugün Türkçenin en çok okunan şiirlerinden biridir Enver Gökçe. Ve o özlemini dile getirdiği "kollektif hayat" kurulduğunda da okunmaya devam edecek. Bundan emin olabilirsiniz. Enver Gökçe çok temel çok evrensel çok insani bir şeyi dile getirdi: Hayat sevgisini. Hayatı sevmeyi öğrenmeden onu nasıl savunabilirsiniz? Kendinizi nasıl savunabilirsiniz? İnsanlığı nasıl savunabilirsiniz? İnsanlık için en iyisini, sosyalizmi nasıl isteyebilirsiniz? İşte Enver Gökçe'nin ya da onda ete kemiğe bürünen değerlerin bugünkü özeti budur. Yani göl mayaya tutmuştur. Üzerinde durulan zemin sağlamdır. Bugün bunu içim rahat söyleyebiliyorum. ■

CELİL DENKTAŞ

1954 YILINDA ANKARA'DA DOĞDU. İLK VE ORTA ÖĞRENİMİNİ İSTANBUL'DA TAMAMLADI. DAHA SONRA GİRİŞİ ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, İDARI İLİMLER FAKÜLTESİ, SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ'NDEN 1979'DA MEZUN OLDU. 1980 YILINDA, ANKARA ÜNİVERSİTESİ, SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ, SİYASET BİLİMİ BÖLÜMÜ'NDE DOKTORA PROGRAMINA KABUL EDİLDİ. 1982 YILINDA, YÜKSEK LİSANS DİPLOMASINI ALDIKTAN SONRA, ÖĞRETİM ASİSTANLIĞI YAPIMAKTA OLDUĞU ODTÜ'DEN VE DOKTORA PROGRAMINDAN AYRILDI. CELİL DENKTAŞ, ÜNİVERSİTEDEKİ ÇALIŞMALARINI ESNASINDA "KÜLTÜR TARİHİ" VE "SPOR SOSYOLOJİSİ" GİBİ ALANLARA YÖNELDİ. ÜNİVERSİTEDEN AYRILDIKTAN SONRA, 1998 YILINA KADAR İSTANBUL'DA, ÇEŞİTLİ ÖZEL FİRMALARDA, ÖZELİKLE ULUSLARARASI TİCARİ GÖREVLERDE VE ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLARAK ÇALIŞTI. İLK ŞİİR, DENEME VE ELEŞTİRİ YAZILARI, ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLİĞİ YILLARINDA ÇEŞİTLİ DERGİ VE GAZETELERDE YAYIMLANDI. 1975 YILINDA ODTÜ'DE KURULAN ÖĞRENCİ TEMSİLCİLİĞİ KONSEYİNİN ÇATISI ALTINDA, SANAT VE KÜLTÜR TOPLULUĞU'NUN KURULUŞ VE ÇALIŞMALARINDA YER ALDI. DAHA SONRA SIRA-SIYLA, 1977 YILINDA ANKARA'DA KURULAN, DEVRİMCİ SANATÇILAR DERNEĞİ (DEVŞANDER) VE TÜRKİYE ÇAPINDA SANAT EMEKÇİLERİNİN TELİF VE EKONOMİK HAKLARINI SAVUNMAK AMACIYLA 1978'DE BİR ARAYA GELEN, TÜM SANATÇILAR BİRLİĞİNİN YÖNETİMLERİNDE GÖREV YAPTI. BU YILLARDA, "YAPIT" DERGİSİ VE "HALKEVİ" GAZETESİ YAYIN KURULLARINDA AKTİF OLARAK ÇALIŞTI. 1978'DE, HALKEVLERİ MERKEZ YÜRÜTME KURULU ÜYELİĞİ'NE SEÇİLEREK HALKEVLERİNİN KÜLTÜREL FAALİYETLERİNİ DÜZENLEYEN KURUL İÇERİSİNDE YER ALDI. YİNE AYNI YIL, DEVŞANDER BÜNYESİNDE ÖRGÜTLENMİŞ OLAN YAZAR, ŞAIR VE ÖĞRETMENLERİN BİR ARAYA GELEREK KURDUKLARI, ANKARA YAYIN ÜRETİM KOOPERATİFİ (AYKO) YÖNETİMİNDE DE AKTİF OLARAK ÇALIŞTI. AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE YAYIMLANMAKTA OLAN BAZI EDEBİYAT VE SANAT DERGİLERİNE, ÖZELİKLE ANADOLU TARİHİ VE TİYATRO, SINEMA ÜZERİNE ÇEŞİTLİ YORUM VE ELEŞTİRİLER KALEME ALAN CELİL DENKTAŞ, TİYATRO OYUNLARI DA YAZIYOR. DENKTAŞ, UZUN BİR SÜREDIR, ENVER GÖKÇE ÜZERİNE KİTAPINI DA TAMAMLADIĞI HAMBURG'DA YAŞIYOR.